

УДК 377.36.091.2:7]:316.77

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277500>

Ольга Шапран, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Університету Григорія Сковороди у Переяславі

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ У ФАХОВИХ МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖАХ

У статті здійснено аналіз комунікативних аспектів підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах. Охарактеризовано поняття “комунікація”, “музична комунікація”, “комунікативна культура”, “культура міжособистісної творчої взаємодії”, “культура художньо-педагогічного спілкування”, “музичне мислення”, “художньо-комунікативні уміння”, “художньо-комунікативний досвід”. Доведено, що відповідні до них комунікативні явища володіють адаптивним потенціалом для їх провадження у практику підготовки артистів і викладачів фахових мистецьких коледжів.

Ключові слова: фаховий мистецький коледж; зміст навчання у фахових мистецьких коледжах; комунікація; музична комунікація; комунікативна культура; культура міжособистісної творчої взаємодії; культура художньо-педагогічного спілкування; музичне мислення; художньо-комунікативні уміння; художньо-комунікативний досвід.

Літ. 15.

Olga Shapran, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the General Pedagogy and Higher School Pedagogy Department
Hryhorii Skovoroda University in Pereyaslav

COMMUNICATIVE ASPECTS OF THE TRAINING OF APPLICANTS IN VOCATIONAL ART COLLEGES

The article analyzes the communicative aspects of training applicants in professional art colleges. In the system of professional higher art education, training takes place, which involves the acquisition by applicants of a complex of professional (performing) competencies and is associated with the professional self-realization of the individual in the musical field. Students receive qualifications in various performing specializations and prepare for teaching activities in art schools. In the process of studying in professional art colleges, applicants acquire communicative competence through communication with teachers, classmates, art; communicate directly with musical works, relay their artistic ideas, and have a communicative impact on the listening audience.

The problem of communicative aspects of the training of future specialists is relevant in the context of the processes of cognitive development and aesthetic education of students, the improvement of the educational process in professional art colleges. The realities of training future artists and teachers of art schools determine their professional competence as the ability to participate in the communicative processes of modern musical culture.

The concept of communication is defined by scientists as a multifaceted and multifaceted process of spiritual and psychological connection, revealing the problem of communication that is important for humanity. In the inter scientific discourse, concepts similar in meaning are considered: interaction, communication, interdependence, mutual influence.

The circle of concepts of the theory of artistic communication is characterized: “musical communication”, “communicative culture”, “culture of interpersonal creative interaction”, “culture of artistic and pedagogical communication”, “musical thinking”, “artistic and communicative skills”, “artistic and communicative experience”. It has been proved that the corresponding communicative phenomena have an adaptive potential for their implementation in the practice of training artists and teachers of professional art colleges.

Keywords: professional art college; content of training in professional art colleges; communication; musical communication; communicative culture; culture of interpersonal creative interaction; culture of artistic-pedagogical communication; musical thinking; artistic-communicative skills; artistic-communicative experience.

Постановка проблеми. Трансформаційні тенденції у мистецькій освіті ХХІ ст. пов’язані з активізацією наукових проблем інформаційно-комунікативного простору сучасності. Культура інформатизованого та глобалізованого суспільства щільно пов’язана із різноманіттям комунікативних процесів. Людина інформатизованої епохи володіє різними формами комунікації, взаємодіє з соціумом, культурою, професійним середовищем, іншими особистостями, що повнокровно застосовується у системі освіти з метою педагогіч-

ного впливу на когнітивний розвиток та естетичне виховання молоді.

У системі фахової передвищої мистецької освіти відбувається підготовка кадрів, яка передбачає набуття здобувачами комплексу професійних (виконавських) компетентностей і пов’язана з професійною самореалізацією особистості в музичній сфері. Студенти отримують кваліфікації з різних виконавських спеціалізацій та готуються до педагогічної діяльності в мистецьких школах [6].

У процесі навчання у фахових мистецьких коле-

джах здобувачі набувають комунікативної компетентності через спілкування з викладачами, однокурсниками, мистецтвом; безпосередньо спілкуються з музичними творами, ретранслюють їх художні ідеї, здійснюють комунікативний вплив на слухачку аудиторію. Отже, проблема комунікативних аспектів підготовки майбутніх фахівців є актуальною у контексті процесів когнітивного розвитку й естетичного виховання студентської молоді, удосконалення освітнього процесу у фахових мистецьких коледжах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комунікації широко висвітлюється у міждисциплінарному науковому просторі (культурологія, мистецтвознавство, педагогіка, психологія). Зокрема, аспектам музичної комунікації та її функціям присвятили свою увагу О. Злотник, В. Шульгіна; художнього музичного мислення – Л. Булатова, В. Орлов; комунікативної культури – В. Яцзюнь; культури міжособистісної творчої взаємодії – Лай Сяоцянь; художньо-педагогічного спілкування – В. Орлов, формування художньо-комунікативних умінь – І. Дікун, А. Михалюк, О. Коцурак; формування художньо-комунікативного досвіду – Мен Сіан. Натомість сучасні проблеми комунікативних аспектів підготовки у фахових коледжах мистецької освіти є недостатньо дослідженими і вимагають наукового розгляду.

Метою статті є аналіз сучасних комунікативних аспектів підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах.

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про фахову передвищу освіту” зазначається, що підготовка здобувачів має не тільки освітній вектор, а й спрямована до комунікативних дій у спілкуванні з учасниками освітнього процесу. Зазначаються основоположні засади взаємної поваги, партнерства між здобувачами, адміністрацією, педагогічними (науково-педагогічними) та іншими працівниками закладу фахової передвищої освіти. В статтях документа наявне також креативне бачення держави у впровадженні заходів щодо міжнародного співробітництва коледжів, встановлення творчих зв’язків із закладами освіти, культури, організаціями, фондами [6]. Означені положення ілюструють різноманітні типи спілкування, які характеризують сучасні підходи до функціонування закладів фахової передвищої мистецької освіти.

У Стандарті фахової передвищої освіти визначено перелік загальних та спеціальних компетентностей здобувачів, в яких яскраво прослідковується комунікативний контекст. Зокрема, спеціальні компетентності спрямовують здобувачів до демонстрації достатнього рівня майстерності, професійних навичок та умінь в музично-теоретичній, виконавській, педагогічній площинах, яскравого відтворення художньо-образного змісту твору, презентації своїх досягнень перед аудиторією, вміння передавати зна-

ння із застосуванням педагогічних методів і технологій, здійснювати кроки щодо міжособистісної та соціальної взаємодії, презентувати результати високого рівня [14].

У Професійному стандарті “Викладач мистецької школи (за видами навчальних дисциплін)” в переліку загальних компетентностей та описі трудових функцій фахівця відводиться велика увага здатностям розуміти індивідуальний підхід до учнів, створювати позитивний психологічний клімат, дотримуватись етичних норм у спілкуванні з учнями, працювати в індивідуальній та командній формах та ін. які, на нашу думку, є засадничими для формування комунікативних якостей майбутніх фахівців [13].

Отже, реалії підготовки майбутніх артистів та викладачів мистецьких шкіл детермінують їх професійну компетентність як здатність до участі в комунікативних процесах сучасної музичної культури.

І. Дікун, А. Михалюк, О. Коцурак формулюють поняття комунікації як “багатоаспектний і багатограний процес духовно-психологічного зв’язку, який розкриває важливу для людства проблему спілкування” [4, 10]. В теорії комунікації розглядаються близькі за значенням поняття: комунікації, взаємодії, спілкування, взаємообумовленості, взаємовпливу [там само]. Аналіз проблеми комунікації у сфері підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування підтверджує означений синонімічний ряд, зокрема: комунікативні функції художнього спілкування в музичному мистецтві (О. Злотник, В. Шульгіна), художня комунікація в площині мистецької освіти (Н. Лупак), музичне мислення особистості як спосіб музичної комунікації (Л. Булатова), комунікативна культура майбутніх учителів музичного мистецтва (В. Яцзюнь), культура міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва (Л. Сяоцянь), особистісний аспект спілкування в музичній діяльності (В. Павлічук, Н. Павлюк) та ін.

О. Злотник і В. Шульгіна підкреслюють, що у художній формі мистецтва віддзеркалюється буття, яке увиразнює його комунікативну функцію як спосіб естетичного, ціннісного спілкування людини із самою собою та навколишнім світом. Художню комунікацію науковці пов’язують із системою музичної діяльності як найважливішим фактором спілкування, в якому паритетними виявляються функції творчості, виконавства і сприйняття у контексті музичної культури [7, 30], що, на нашу думку, встановлює пріоритетність комунікативної функції музичного мистецтва та творчого градієнта здобувачів фахових мистецьких коледжів у набутті ними комунікативних якостей.

У площині мистецької освіти ґрунтовним є дослідження Н. Лупак, присвячене теорії, практиці та інноваціям художньої комунікації, які характеризуються таким змістом: розвитком креативності

особистості у чуттєвому переживанні під час освітнього процесу; впливом на її творчість сучасних інформаційно-комунікативних технологій; суб'єктно-об'єктною взаємодією у процесі опанування мистецького твору, образу автора, історичної епохи; художнім пізнанням світу через привласнення й інтерпретацію його явищ; інтерактивним спілкуванням; входженням нових граней мистецтва до практики освітніх закладів; активізацією внутрішніх ресурсів особистості у гармонійному, чуттєвому, інтелектуальному прояві [9, 10]. Означені висновки вважаємо за доцільне адаптувати до змісту практичної підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах як шляхів для зростання рівня усвідомленості широких можливостей професійної комунікативної діяльності.

У контексті комунікативних аспектів підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах видається важливим розгляд питань, пов'язаних з якістю, креативністю, інноватикою. З тематикою нашої статті корелюють поняття культури міжособистісної творчої взаємодії, комунікативної та художньо-комунікативної культури. Так, Лай Сяоцян вивчає формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки та розглядає цей феномен у культурологічному, діяльнісному, особистісному аспектах. Обґрунтування культури міжособистісної творчої взаємодії здобувачів спрямоване на сформованість фахових компетентностей виконавського, педагогічного, комунікативного напрямів та особистісних якостей у сфері комунікації, психології, педагогіки, що, на думку науковця, мають властивість наповнювати професійну діяльність багатим внутрішнім смислом. Специфіка означеного феномена висвітлюється як професійна якість, що спрямовує до загальнолюдських поведінкових норм у спілкуванні, самореалізації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній діяльності в межах конструктивного діалогу [8, 3].

Ван Яцзюнь досліджує проблему формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання та наголошує на педагогічних поняттях, що корелюють із комунікативними вміннями, здібностями, компетентністю, культурою. Зокрема, комунікативна культура розглядається як системне утворення "особистості, що охоплює змістовий інформаційний ресурс, етичні властивості та компетентності, спрямовані на забезпечення здатності здійснювати на високому рівні будь-які комунікативні процеси (взаємодія, взаєморозуміння), зокрема й педагогічне спілкування" [2, 7]. Науковець визначає основні властивості комунікативної культури, які виявляються в її дієвості, діалогічності, інтерпретаційності, ціннісній зорієнтованості та ін.

Викликає інтерес запропонована типологія

функцій комунікативної культури (комунікативно-ціннісна, комунікативно-семіотична; комунікативно-організаційна; комунікативно-інтерпретаційна, комунікативно-полікультурна), що, на нашу думку, актуалізує зміст комунікативної складової підготовки майбутніх артистів і викладачів мистецьких шкіл у фахових мистецьких коледжах.

Визначення поняття художньо-комунікативної культури А. Зайцевою сформульовано передусім у контексті діалогічно-комунікативної мистецької парадигми. Зокрема, до змісту означеного поняття додається гуманістична спрямованість особистісного та фахового розвитку майбутнього вчителя, відбір культурних зразків взаємодії, формування художньо-комунікативної компетентності як здатності застосовувати власний комунікативний досвід у творчій діяльності. Художньо-комунікативна культура виявляється на основі художньо-комунікативних цінностей, які є віддзеркаленням загальнолюдських. Авторка вважає, що "за умов свідомого врахування у діяльності вчителя музики гармонійного поєднання духовних, мистецьких, психолого-педагогічних та комунікативних координат, що перетинаються у "площині людяності", відбувається його залучення до культуровідповідного контексту комунікації на ґрунті мистецтва" [5, 61].

Отже, означені поняття культури міжособистісної творчої взаємодії, комунікативної та художньо-комунікативної культури пов'язані з культурологічними засадами феномена комунікації, що, у разі їх впровадження до змісту підготовки майбутніх артистів і викладачів мистецьких шкіл, уможливить концептуалізувати її освітній контент.

На думку В. Орлова, сучасна психологія і педагогіка вищої школи звертають пильну увагу на властивості особистості віддзеркалювати світ у самій собі, здійснювати внутрішнє діалогічне спілкування, саморефлексію у поєднанні з психолого-педагогічною та художньо-естетичною професійною діяльністю [11, 160]. У художньо-педагогічному спілкуванні у процесі професійного становлення майбутніх викладачів мистецьких дисциплін поєднуються декілька типів діалогічної взаємодії: готовність студента до опанування і демонстрації образного змісту музичного твору; ставлення до виконання завдань, саморозвиток та спілкування з власним професійним "Я"; визначення внутрішнього стану у зовнішніх проявах тону, міміки, мовних, стильових особливостей [11, 169]. Ми вважаємо, що діалогічне спілкування є одним із головних напрямів підготовки, який забезпечує здобувачам фахових мистецьких коледжів можливість здійснювати виконавську і педагогічну комунікацію на основі широкої типології діалогічної взаємодії.

В. Щепакін розуміє музичну творчість як комунікаційний канал для засвоєння та вдосконалення дійсності. У контексті сучасної загальнокультурної

парадигми автор покладає місію передачі інформації мистецьких явищ на модераторів, які на основі комунікативних вмінь міжособистісної взаємодії з аудиторією слухачів (глядачів) здатні до висловлення емоцій у виконавській, організаторській, культурно-мистецькій, педагогічній діяльності; демонстрації новітніх музичних ідей, поглядів; створення командних проєктів тощо [15, 4]. На нашу думку, для впровадження до змісту підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах є перспективним використання ресурсу теоретичної культурології.

У дослідженні Л. Булатової музична комунікація представлена через музичне мислення особистості. Вчена знаходить інтелектуально-творчі лінії зв'язків у аналітико-синтетичній діяльності музиканта, в яких узгоджуються основні види діяльності – відображення, творення, спілкування, зокрема, передача художньої інформації через музичний твір від автора до слухача. Освоєння образного світу, художньої концепції здійснюється на основі включення механізму музичного мислення та виражається у глибокому розумінні змісту музичного твору в історичних, соціальних, художньо-культурних, суспільних реаліях. Через усвідомлення нових знань і цінностей про образний світ музичного мистецтва особистістю відбувається оволодіння процесом музичної комунікації як удосконалення свого сприймання-мислення у творчому діалогічному контексті [1, 360]. На нашу думку, для впровадження до зміст підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах є перспективним розуміння науковцем зв'язку між музичним мисленням особистості та музичною комунікацією, що дасть їм змогу глибоко осмислювати музичні тексти, створювати власні оригінальні інтерпретації, самовиражатись, вільно мислити у процесі виконавської та педагогічної діяльності майбутніх артистів і викладачів мистецьких шкіл.

Думку про музичний твір як самостійний учасник діалогу, що додатково збагачує уявлення про зміст виконавської комунікації, висловлює В. Орлов. Автор підкреслює, що на основі усвідомленого висловлення думок і почуттів у цій комунікативній ланці народжується художній образ твору, в якому віддзеркалюються ідейні, художньо-естетичні позиції автора та епохи. “Саме ці смисли, ідеї, стилі виконання, засоби художньої виразності становлять ту ідеальну субстанцію художнього твору, яка може від імені його автора взяти на себе функції суб'єкта живого спілкування” [11, 160–161]. Під час художньо-педагогічного спілкування відбувається включення психологічних механізмів розуміння (ідентифікація, проєкція, соціальна перцепція, емпатія та ін.), які коментують зовнішні особливості художнього твору, усвідомлені процеси психічного стану учня, художньо-педагогічний простір та створюють підґрунтя для професійного становлення майбутніх викладачів мистецьких дисциплін [11, 162]. Ува-

жаємо, що збагачення мистецької комунікативної моделі, адаптоване до змісту підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах, впливатиме на формування комплексу їх комунікативних умінь.

У науковій проблемі художньої комунікації важливу роль відіграє аспект художньо-комунікативних умінь, що визначаються як “володіння способами активної полісуб'єктної взаємодії з творами мистецтва на основі діалогового спілкування, а також міжособистісного спілкування на теми мистецтва” [4, 26]. Зокрема, систему художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва пов'язують із такими групами: “Автор-Я” (уміння розуміти світосприйняття та емоції автора твору; уявляти ілюзійну схему спілкування автора з образами твору); “Твір мистецтва-Я” (уміння аналізувати твір, уособлювати його емоційний зміст, тлумачити, інтерпретувати; взаємодіяти з творами мистецтва, виявляти їхню змістовність, мовну універсальність, глибину асоціативного ряду); “Я-Я” (уміння встановлювати внутрішній баланс, усвідомлювати цінність витворів мистецтва та їх художнє значення; опановувати зміст твору в межах власних поглядів, пріоритетів, ідеалів); “Я-Інші” (уміння встановлювати міжособистісні зв'язки з партнерами для обміну враженнями, власним ставленням до мистецьких явищ, поважливого сприйняття думок співрозмовників) [4, 27].

Цікавим, на наш погляд, є інтерпретація поняття художньо-комунікативних умінь Ю. Волковою у підготовці майбутніх учителів музики і хореографії. Авторка подала структуровану матрицю, в якій за вертикаллю поєднуються сприйняття, розуміння, осмислення, аналітико-емпатійне опрацювання твору в процесі вербальної та виконавської інтерпретації; за горизонталлю – різні комунікативні системи (студент – автор, викладач – студент, викладач – студент – студенти, студент (квазівчитель) – учні; “Я” – студент (аутокомунікація) в процесі художньо-комунікативної педагогічної діяльності [3, 6].

Означені позиції теорії художньо-комунікативних умінь здобувачів, на наш погляд, є ефективними для провадження в освітню практику фахових мистецьких коледжів.

Переконані, що узагальнювальним змістом володіє поняття художньо-комунікативного досвіду, визначене Мен Сіаном. Науковець апелює до розуміння означеного феномена, сформованість якого визначає когнітивний розвиток студента-музиканта, особливості його музичного мислення, здатності виконувати професійні завдання. “Художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу як процес та результат опосередкованого спілкування з мистецтвом, а саме через вокальний твір (у процесі роботи над ним) з учасниками його створення, композитором, поетом, виконавцями, який набуває рис голографічної проєкції художньої комунікації,

а також безпосереднє спілкування зі слухачами чи студентами щодо творів мистецтва, що набуває рис лінійної діалогової міжособистісної проєкції” [10, 46].

Кореляція явища художньо-комунікативного досвіду з діяльними аспектами підготовки майбутніх артистів і викладачів у фахових мистецьких коледжах, на нашу думку, впливатиме на світоглядні, емоційно-інтелектуальні, аксіологічні уявлення здобувачів.

Висновки. Культура інформатизованого та глобалізованого суспільства тісно пов’язана із різноманітним комунікативним процесом. Людина інформатизованої епохи володіє різними формами комунікації, взаємодіє з соціумом, культурою, професійним середовищем, іншими особистостями, що актуалізує комунікативні аспекти підготовки здобувачів у фахових мистецьких коледжах. Доведено, що розглянуті вузлові явища сфери художньої комунікації (музична комунікація, комунікативна культура, культура міжособистісної творчої взаємодії, культура художньо-педагогічного спілкування, музичне мислення, художньо-комунікативні уміння, художньо-комунікативний досвід) володіють адаптивним потенціалом для їх провадження у практику підготовки артистів і викладачів фахових мистецьких коледжів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методики формування комунікативної культури майбутніх викладачів мистецьких шкіл у фахових коледжах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булатова Л.О. Музичне мислення особистості як спосіб музичної комунікації. *Молодий вчений*. 2016. № 3 (30). С. 357–361.
2. Ван Яцзюнь. Методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. 23 с.
3. Волкова Ю. Формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики і хореографії : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2016. 22 с.
4. Дікун І., Михалюк А., Коцурак О. Формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі інструментально-виконавської підготовки : навчально-методичний посібник. Бар : КЗВО “Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського”, 2021. 129 с.
5. Зайцева А.В. Художньо-комунікативна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва: теорія, методологія, методичні аспекти (монографія). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 255 с.
6. Закон України “Про фахову передвищу освіту” (Редакція від 2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>.
7. Злотник О., Шульгіна В. Комунікативні функції художнього спілкування в музичному мистецтві. *Наукові записки. Серія: мистецтвознавство*. 2019. № 1. Вип. 40. С. 28–34.
8. Лай Сяоцян. Формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мис-

тецтва в процесі вокальної підготовки : дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2019. 276 с.

9. Лупак Н. Художня комунікація в площині мистецької освіти: теорія, практика, інновації. *Мистецтво та освіта. Теорія художньої освіти та виховання*. 2019. 31 (91). С. 6–11.

10. Мен Сіан. Методика формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах : дис. ... канд. пед. наук. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2019. 243 с.

11. Орлов В. Художньо-педагогічне спілкування у професійному становленні майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія: педагогічні науки*. 2018. Вип. 13. С. 158–175.

12. Павлічук В.І., Павлюк Н.М. Процеси спілкування в музичній діяльності: особистісний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 67. Т. 1. С. 58–62.

13. Професійний стандарт “Викладач мистецької школи (за видами навчальних дисциплін)”. 2022. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_1110%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_1110%20(1).pdf)

14. Стандарт фахової передвищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvishcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/06/23/025.Muzychne.mystetstvo.23.06.pdf>.

15. Щепакін В. Види музичної комунікації. Силабус навчальної дисципліни. Факультет музичного мистецтва. Кафедра теорії та історії музики. Харківська державна академія культури. Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий). Харків. 2021. 14 с.

REFERENCES

1. Bulatova, L.O. (2016). *Muzychne myslennya osobystosti yak sposib muzychnoyi komunikatsiyi*. *Molodyy vcheniy* [Musical thinking of the individual as a way of musical communication]. *Young scientist*. No. 3 (30), pp. 357–361. [in Ukrainian].
2. Van, Yatszyun. (2018). *Metodyka formuvannya komunikativnoyi kultury maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi dyryhentsko-khorovoho navchannya* [The method of forming the communicative culture of future music teachers in the process of conducting and choral training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy, 23 p. [in Ukrainian].
3. Volkova, Yu. (2016). *Formuvannya khudozhno-komunikativnykh umin maybutnikh uchyteliv muzyky i khoreohrafiyi* [Formation of artistic and communicative skills of future teachers of music and choreography]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 22 p. [in Ukrainian].
4. Dikun, I., Mykhalyuk, A. & Kotsurak, O. (2021). *Formuvannya khudozhno-komunikativnykh umin maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva u protsesi instrumentalno-vykonavskoyi pidhotovky* [Formation of artistic and communicative skills of future music teachers in the process of instrumental and performing training]. *Educational and methodological manual*. Bar, 129 p. [in Ukrainian].
5. Zaytseva, A.V. (2017). *Khudozhno-komunikativna kultura maybutnoho vchytelya muzychnoho mystetstva: teoriya, metodolohiya, metodychni aspekty* [Artistic and communicative culture of the future music teacher: theory, methodology, methodical aspects]. *Monograph*. Kyiv, 255 p. [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy (2022). "Pro fakhovu peredvyshchu osvitu" [Law of Ukraine "On Vocational before professional Education"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> [in Ukrainian].

7. Zlotnyk, O. & Shulhina, V. (2019). Komunikatyvni funktsiyi khudozhnogo spilkuvannya v muzychnomu mystetstvi [Communicative functions of artistic communication in musical art]. *Proceedings. Series: art history*. No. 1 (40), pp. 28–34. [in Ukrainian].

8. Lay, Syaotsyan. (2019). Formuvannya kultury mizh-osobystisnoyi tvorchoyi vzayemodiyi maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi vokalnoyi pidhotovky [Formation of the culture of interpersonal creative interaction of future music teachers in the process of vocal training]. *Candidate's thesis*. Odesa, 276 p. [in Ukrainian].

9. Lupak, N. (2019). Khudozhnya komunikatsiya v ploshchyni mystetskoyi osvity: teoriya, praktyka, innovatsiyi [Artistic communication in the field of art education: theory, practice, innovations]. *Art and education. Theory of art education and upbringing*. 31 (91), pp. 6–11. [in Ukrainian].

10. Men, Sian. (2019). Metodyka formuvannya khudozhno-komunikatyvnogo dosvidu maybutnikh vykladachiv vokalu v pedahohichnykh universytetakh [Methodology of formation of artistic and communicative experience of future vocal teachers in pedagogical universities]. *Candidate's thesis*. Sumy, 243 p. [in Ukrainian].

11. Orlov, V. (2018). Khudozhno-pedahohichne spilkuvannya u profesiynomu stanovlenni maybutnikh vykladachiv

mystetskykh dystsyplin [Artistic and pedagogical communication in the professional formation of future teachers of art disciplines]. *Art education: content, technologies, management. Series: pedagogical sciences*. Issue 13, pp. 158–175. [in Ukrainian].

12. Pavlichuk, V.I. & Pavlyuk, N.M. (2019). Protsesy spilkuvannya v muzychniy diyalnosti: osobystisnyy aspekt [Communication processes in musical activity: personal aspect]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. No. 67. Vol. 1, pp. 58–62. [in Ukrainian].

13. Profesiynny standart "Vykladach mystetskoyi shkoly (za vydamy navchalnykh dystsyplin)" [Professional standard "Art school teacher (by types of educational disciplines)"]. (2022). Available at: [file:///C:/Users/user/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_1110%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_1110%20(1).pdf) [in Ukrainian].

14. Standart fakhovoyi peredvyshchoyi osvity [Standard of vocational pre-higher education]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/06/23/025.Muzychne.mystetstvo.23.06.pdf> [in Ukrainian].

15. Shchepak, V. (2021). Vydy muzychnoyi komunikatsiyi. Syllabus navchalnoyi dystsypliny [Types of musical communication. Syllabus of the academic discipline]. *Faculty of Music*. Department of Theory and History of Music. Kharkiv State Academy of Culture. The level of higher education is the third (educational and scientific). Kharkiv, 14 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.03.2023

*Чи буде правда меж людьми?
Повинна буть, бо сонце стане
І осквернену землю спалить.*

*Тарас Шевченко
("О люди! Люди небораку!")*

Шевченко був полум'яним українським патріотом. Його заклик – "свою Україну любить" – вирвався з самого серця, як найзаповітніше слово. Одним із найглибших у світовій ліриці виявів любові до рідного краю справедливо вважається поезія "Мені однаково" із трагічним потрясаючим закінченням:

*Ща не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденою, збудять...
Ох не однаково мені.*

*Тарас Шевченко
("Мені однаково")*

*Здається – кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Ща наша славная країна...
...Що скрізь здається любо, тихо,
І на Україні добро.*

*Тарас Шевченко
"І впріс я на чужині"*

